

УДК 343.140.02

DOI https://doi.org/10.32782/galician_studies/law-2023-4-16

Хмелевська Наталя Володимирівна,
кандидатка юридичних наук,
адвокатка, доцентка,
доцентка кафедри кримінального права та процесу
Хмельницького університету управління
та права імені Леоніда Юзькова
ORCID ID: 0000-0002-4492-4868

ДОСВІД ПОБУДОВИ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСУ І ЙОГО РОЛЬ ДЛЯ УКРАЇНИ

Для ефективної побудови ювенальної юстиції необхідно вивчати досвід інших розвинених країн. Становлення ювенальної юстиції в Англії зайняло тривалий період та продовжує вдосконалюватись сьогодні. Дітей до кримінальної відповідальності там можуть притягнути з 10-річного віку. На початку 1990-х замість лояльного звільнення неповнолітніх від кримінальної відповідальності було прийнято ряд нормативно-правових актів, які зробили неповнолітніх більш відповідальними за свої вчинки. Прикладом цього стало прийняття «Закону про кримінальне судочинство» 1991 року, який перейшов до підходу «справедливих заслуг» та змістив фокус виroku на характер і серйозність правопорушення, а не на правопорушника та його/її судимість. Одним з найважливіших моментів ювенальної юстиції Англії є превентивна діяльність. Робота з неповнолітніми, схильними до протиправної поведінки, а також із неблагополучними сім'ями, забезпечується, насамперед, правоохоронними органами та соціальною службою і полягає в організації відповідних профілактично-корекційних заходів. У випадку виявлення неблагополучної сім'ї дитину тимчасово вилучають із сім'ї та знаходять сім'ю для здійснення опіки. Існують різні види опікунства: короткострокове, яке триває декілька місяців та довгострокове, яке може тривати декілька років до досягнення дитиною повноліття. Існують також різні програми раннього втручання. В Англії існують спеціалізовані суди з розгляду справ неповнолітніх. Особливо тяжкі злочини розглядають у суді Корони. Проте численні дослідження доводять той факт, що ювенальним працівникам Англії потрібно покращувати свої професійні вміння роботи з неповнолітніми. Аналіз англійського досвіду показав, що в них є норми, які потребують покращення, зокрема щодо конфіденційності, застосування електрошокера до неповнолітніх, підвищення віку кримінальної відповідальності, покращення дружнього до дитини правосуддя, необхідності більш швидкого повного відходу від карального підходу до більш прогресивного, який заснований на принципі «дитина перш за все». Натомість Україні необхідно більшу увагу приділити профілактичним заходам дитячої злочинності, розумінню принципу «дитини перш за все» для подальшої побудови та розвитку ювенальної юстиції на його основі.

Ключові слова: ювенальна юстиція Англії, превентивна діяльність, ювенальні суди, принцип «дитина перш за все», відновне правосуддя.

Khmelevska N. V. The experience of structure juvenile justice in England and Wales and its role for Ukraine

For the effective construction of juvenile justice, it is necessary to study the experience of other developed countries. Juvenile justice in England has taken a long time to develop and continues to evolve. Children in England can be held criminally liable from the age of 10. In the early 1990s, instead of loyally diverting minors from criminal responsibility, a number of legal acts were adopted that made minors more responsible for their actions. For example it was the passing of the Criminal Justice Act 1991, which moved to a "just merits" approach and shifted the focus of sentencing to the nature and seriousness of the offense rather than the offender and his/her criminal record. One of the most important aspects of juvenile justice in England is preventive activity. Work with minors prone to illegal behavior, as well as with dysfunctional families, is provided, first of all, by law enforcement agencies and social services and consists in the organization of appropriate preventive and corrective measures. In case of detection of a dysfunctional family, in which the proper conditions for the normal development of the child are not created, moreover, where the child is insulted, punished or not paid attention to at all, which begins to negatively affect the child's behavior, the child is temporarily removed from the family. There are different types of guardianship: short-term, which lasts a few months, and long-term, which can last for several years until the child reaches adulthood. There are also various early intervention programs. In England, there are specialized juvenile courts. Accused of murder; persons accused of committing a serious crime, for which a person over the age of 21 may be sentenced to imprisonment for a term of at least 14 years; persons charged with the crime of indecent assault are tried in the Crown Court. However, numerous studies prove the fact that juvenile workers in England need to improve their professional skills in working with minors. An analysis of the English experience has shown that

they have norms that need improvement, in particular with regard to privacy, the use of stun guns for minors, raising the age of criminal responsibility, improving child-friendly justice, the need to move more quickly from a punitive approach to a more progressive one based on the principle "child first". Instead, Ukraine needs to pay more attention to preventive measures of juvenile delinquency, studying the principle of "children first" for the further construction and development of juvenile justice.

Key words: *juvenile justice in England, preventive activity, juvenile courts, the principle "child first", restorative justice.*

Постановка проблеми. Ювенальна юстиція активно розвивається та вдосконалюється в Україні. Неповнолітні, які залучені у кримінальний процес мають відмінні від дорослих права, робота з ними відрізняється від звичної для повнолітніх, часто з дітьми працюють за методикою «зелена кімната», діти володіють можливістю стати учасником відновного правосуддя, поступово в різних містах України в неповнолітніх потерпілих та свідків з'являється можливість бути опитаними у центрах «Барнакус». Позитивні зміни продовжують відбуватись і далі, однак важливим є досвід інших країн для аналізу та пошуку шляхів якнайкращого розвитку ювенальної юстиції в Україні. Англія – одна з найрозвиненіших країн світу та має хороші практики для наслідування іншими. Однак, за думкою автора, не потрібно сліпо копіювати чужий досвід без глибокого аналізу та розуміння особливостей розвитку ювенальної юстиції в Україні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз зарубіжного досвіду розвитку ювенальної юстиції здійснювали українські вчені Терещук Г., Мураненко К., Василенко Ю., Крестовська Н., Процюк О., Тернавська В., Шмеріга В., а також низка іноземних вчених-ювеналістів. До прикладу відомий англійський вчений-ювеналіст Ніл Хейзел є прихильником прогресивного принципу «дитина перш за все», який Англія та Уельс взяли за основу подальшого розвитку ювенальної юстиції. Заслужує на увагу праця Дмитришиної Т., яка зробила загальний огляд ювенальної юстиції зарубіжних країн, включаючи Великобританію. Незважаючи на численні дослідження у цій галузі, залишаються проблемні аспекти, які потребують вирішення та вдосконалення.

Мета статті. Дослідити досвід побудови ювенальної юстиції Англії та Уельсу, його роль для України. Зрозуміти позитивні та негативні аспекти ювенальної юстиції Англії, проаналізувати їх та виокремити рекомендації, які б покращили вітчизняну ювенальну юстицію.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, звертає увагу під час дослідження ювенальної юстиції в Англії та Уельсу є вік, з якого настає кримінальна відповідальність. Розділ 50 Закону про дітей і молодь 1933 року говорить: «Слід вважати, що жодна дитина віком до десяти років не може бути винною в будь-якому правопорушенні» [1]. Хоча міжнародні норми прямо не встановлюють мінімальний вік кримінальної відповідальності, 10-річний вік є досить низьким, оскільки діти ще не повністю розуміють значення своїх дій, є фізично та психологічно несформованими. ЮНІСЕФ рекомендує вжити заходів щодо мінімального віку кримінальної відповідальності, а саме Уряд Сполученого Королівства має внести поправки до закону і збільшити вік кримінальної відповідальності щонайменше до 14 років [2].

Дмитришина Т. досліджувала досвід Великобританії і зазначила про те, що у системі ювенальної юстиції активно працює поліція, муніципальні установи, інші неурядові організації, що використовують в роботі з неповнолітнім приписи, систему угод тощо. Лише у разі вчинення серйозного злочину або рецидиву справа надходить до ювенального суду і який виносить рішення або про позбавлення волі (дуже рідко) або про інші обмеження прав (передача під нагляд, штраф, заняття в спеціальних центрах тощо) [3]. Застосування позбавлення волі у рідкісних випадках підтверджує статистика. Відповідно до статистичних даних за 2021-2023 роки, розміщених на офіційному урядовому сайті Великобританії, майже три чверті дітей, до яких був застосований запобіжний захід у виді тримання під вартою, отримали вирок, не пов'язаний з позбавленням волі. За останній період середня тривалість позбавлення волі зросла на шість місяців до 22,8 місяця. Можливо, це збільшення відбулося через невелику кількість випадків, що вплинуло на загальний середній показник. Кількість дітей, які отримали попередження або вирок, зменшилася на 13% за останній рік і на 79% за останні десять років. Кількість тих, хто вперше потрапив до кримінального правосуддя зменшилася на 10% порівняно з попереднім роком та на 78% порівняно з березнем 2012 року. Це свідчить, що ювенальна юстиція добре працює у Великобританії. Середня тривалість від вчинення правопорушення до завершення розгляду провадження в суді залишається високою. Середній показник 217 днів. Це на 121% більше (або на 119 днів більше), ніж у березні 2012 року [4]. В Україні також є проблема з дотриманням розумного строку розгляду

кримінальних проваджень за участі неповнолітніх, часто кримінальні провадження тривають досить довго. Це можна виправити, звільнивши ювенальних суддів від іншого загального навантаження в суді.

Терещук Г. відносить Великобританію, в тому числі Англію, до англосаксонської моделі побудови ювенальної юстиції. Ця модель передбачає обмежену предметну підсудність: ювенальний суд розглядає усі види правопорушень неповнолітніх, окрім тяжких злочинів [5]. Однак, звертає на себе увагу, що Англія перш за все значну увагу приділяє профілактиці ювенальної злочинності. Робота з неповнолітніми, схильними до протиправної поведінки, а також із неблагополучними сім'ями, забезпечується, насамперед, правоохоронними органами та соціальною службою і полягає в організації відповідних профілактично-корекційних заходів. У випадку виявлення неблагополучної сім'ї, в якій не створені належні умови для нормального розвитку дитини, де дитину ображають, карають чи взагалі не звертають на неї уваги її тимчасово вилучають із сім'ї. Звісно це відбувається якщо попередня робота з сім'єю не дає позитивного результату. В таких випадках оформлюється опікунство, яке є довгостроковим чи короткостроковим. Контакти дитини із справжніми батьками зберігаються, і як тільки умови в сім'ї стають більш сприятливими для виховання дитини, вона знову повертається в сім'ю [6].

Досвід Англії показує хороші результати превентивної функції в опікунстві за чужою дитиною, однак сумнівно чи буде працювати такий досвід в Україні. Видається більш доцільним більш якісно працювати з сім'ями, які опинились в складних життєвих обставинах, бо в більшості випадків вони залишаються наодинці зі своїми проблемами, що є в майбутньому причиною дитячої злочинності.

Нинішній уряд Великобританії запровадив низку заходів і програм превентивної діяльності, які спрямовані на запобігання правопорушенням серед дітей і молоді. Заходи спрямовані на широку групу дітей групи ризику та мають на меті зрозуміти причину вчинення кримінальних правопорушень та спрямувати їх на більш позитивні перспективи. Прикладами є:

- 1) програма, яка спрямована на покращення здоров'я та добробут сімей з дітьми віком до 4 років;
- 2) універсальна служба підтримки для підлітків віком від 13 до 19 років в Англії, яка спрямована на надання інтегрованих порад, керівництва та доступу до можливостей особистого розвитку, щоб допомогти молодим людям здійснити плавний перехід до дорослого життя;
- 3) комісія з питань залучення та підтримки молоді [6].

Кожен місцевий орган влади в Англії зобов'язаний за законом розробити місцеву превентивну стратегію для дітей віком від 0 до 19 років, яка зосереджена на підтримці дітей вдома, у школі та в громаді. Також увага приділяється підтримці батьків як у їхньому вихованні, так і в інших питаннях, включаючи домашнє насильство, консультування, підтримку сім'ї та обізнаність про здоров'я. Ці профілактичні заходи створюють стабільну основу. Крім того, місцеві органи влади зобов'язані виявляти, направляти та відслідковувати дітей із групи ризику та ділитися інформацією про них із відповідними установами [6]. Україні варто більшу увагу приділяти профілактичним заходам, адже ювенальна юстиція має розпочинатись саме з профілактики злочинності неповнолітніх та завершуватись роботою з неповнолітніми після контакту із законом.

Ювенальна юстиція Англії пройшла довгий шлях становлення. Тривалий період часу переважаючою точкою зору було те, що політика правосуддя повинна, наскільки це можливо, зосереджуватися на звільненні неповнолітніх злочинців від системи кримінального правосуддя. На початку 1990-х політика щодо ювенальної юстиції змінилась і у 1991 році був прийнятий «Закон про кримінальне судочинство», який перейшов до підходу «справедливих заслуг», який змістив фокус уваги на характер і серйозність правопорушення, а не на правопорушника. На подальший розвиток ювенальної юстиції також значно вплинула трагічна подія лютого 1993 року, яка занепокоїла все англійське суспільство. Викрадення та вбивство малолітньої дитини, Джеймса Балджера, двома 10-річними хлопчиками, шокувало націю та підтвердило як громадськості, так і політикам, що кардинальні дії справді потрібні. Нове законодавство «Закон про кримінальну юстицію та громадський порядок» 1994 року запровадило ще суворіші покарання для неповнолітніх правопорушників, включаючи подовження довгострокового ув'язнення, щоб охопити 10–13-річних [7]. У 1997 році був прийнятий новий закон урядом Тоні Блера. Він зробив дітей ще більш відповідальними. Відбулась спроба знизити ризик вчинення правопорушень неповнолітніми. Це явище відоме в науковому середовищі як «парадигма ризику». Хоча на той час це було зроблено з добрими намірами, цей підхід піддався значній критиці з боку науковців. Критика полягає в тому, що парадигма ризику є методологічно хибною, і дітей карали дітей за те, що було структурними потребами/ризиками (наприклад, бідність, раса тощо). Це призвело до величезного зростання кількості дітей, які перебувають під вартою (з менш ніж 1000 дітей у 1990-х роках до приблизно 3000 у 2005–2006 роках) [8].

Заслуговує на увагу ювенальна судова система в Англії. Як вже зазначалось вище, в Англії існують спеціалізовані суди, які розглядають всі кримінальні провадження за участі дітей, окрім тяжких. Більшість судових проваджень щодо осіб віком до 18 років розглядаються в спеціально створених магістратських судах, відомих як суди для неповнолітніх. Процедура в судах для неповнолітніх, які є змагальними за своєю природою, є простішою та менш формальною, ніж для дорослих. Представники громадськості зазвичай не допускаються на засідання судів у справах неповнолітніх, але преса може бути присутньою. Після засудження неповнолітнього захист від оприлюднення може бути знято, якщо це буде визнано в інтересах правосуддя. Ідея, що лежить в основі цього, полягає в тому, щоб захопити молодих правопорушників зіткнутися з наслідками своєї образливої поведінки і таким чином запобігти подальшим правопорушенням. Це відносно нове повноваження, яке зазвичай називають «присоромленням», викликає суперечки, оскільки воно порушує статтю 40 Конвенції ООН про права дитини – право на приватне життя для правопорушників, які не досягли повноліття, а також інші міжнародно-правові акти. Звісно політика «присоромлення» зазнає критики та не відповідає міжнародним стандартам ювенальної юстиції [9]. В Україні офіційно не вдаються до таких заходів, проте суб'єкти, які працюють з неповнолітніми часто застосовують таку методику у кримінальних провадженнях, особливо на психологічному рівні. Це можна виправити шляхом якісного спеціалізованого навчання для працівників, які контактують з неповнолітніми в межах ювенальної юстиції.

За певних обставин дитину чи молоду людину судитимуть у суді Корони, а не в суді у справах неповнолітніх (хоча вони все одно можуть бути передані до суду у справах неповнолітніх для винесення вироку). Ці обставини включають: обвинувачених у вбивстві; осіб, обвинувачених у вчиненні тяжкого злочину, за який особа віком від 21 року може бути засуджена до позбавлення волі на строк не менше 14 років та деякі інші випадки. Після судового розгляду згадуваної справи про вбивство Джеймса Балджера в 1993 році двома 10-річними хлопчиками виникло занепокоєння щодо того, чи є суд Корони відповідним місцем для розгляду справ неповнолітніх. У 1999 році у справі V. і T. проти Сполученого Королівства Європейський суд з прав людини визнав, що Сполучене Королівство порушило статті 3 і 6 Європейської конвенції. Суд постановив, що суд Корони Сполученого Королівства як кримінальний суд для дорослих, не був придатним місцем для публічних судових процесів за участю неповнолітніх і його слід адаптувати з урахуванням їх віку та зрілості. Роблячи це, він повинен належним чином поважати їх право на приватне життя, сприяти їхньому добробуту та дозволяти їм розуміти провадження та повною мірою брати участь у ньому. Незважаючи на зміни до судового провадження, Європейський суд постановив, що провадження порушило статтю 6, і надав практичну вказівку, яка регулює судовий розгляд неповнолітніх. З того часу була запроваджена спеціальна підготовка для суддів та адвокатів, які працюють з неповнолітніми [10]. Однак обов'язкової ювенальної спеціалізації прокурорів чи адвокатів в Англії на сьогодні не існує.

Звертає на себе увагу «Наказ про безпеку дітей», який має на меті вказати, що необхідно виконувати певні вимоги для підтримки дитини, захисту її від ризику втягнення у кримінальне правопорушення та забезпечення належного догляду та контролю. Наказ про безпеку дітей можна використовувати, якщо дитина віком до 10 років вчинила щось, що було б правопорушенням, якби їй було більше 10 років; поведінка дитини вказувала на те, що вона ризикує вчинити кримінальне правопорушення; поведінка дитини була неприємною для місцевих жителів або образливою; дитина порушила місцеву комендантську годину для дітей. Теоретично цей Наказ має на меті підтримати дитину, захистити її від ризику втягнення у злочин та забезпечити належний догляд та контроль. Суд у справах про сімейні справи (такі справи не розглядаються в суді у справах неповнолітніх) може вимагати від дитини відвідувати школу, бути вдома в певний час або триматися подалі від певних людей чи місць. Припис зазвичай діє на термін до 3 місяців, але за виняткових обставин може тривати до 1 року [9]. Вищеописане застосовується подібно до наших заходів виховного характеру для осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності.

Звертають увагу дані Единбурзького дослідження, які переконливо свідчать про те, що зараз необхідно зробити декілька ключових кроків, щоб покращити юстицію, дружню до дітей. Аналіз таких кроків дає можливість проаналізувати стан розвитку ювенальної юстиції в Англії, зрозуміти що в них працює добре і які є проблеми. Такими кроками у них є:

1) підвищення віку кримінальної відповідальності (в Україні, на думку автора, краще врегульовано це питання);

2) частіше застосовувати виведення неповнолітніх з кримінального процесу, де це можливо, і забезпечити значущі альтернативи на кожному етапі процесу правосуддя щодо неповнолітніх (в Україні активно впроваджується відновне правосуддя);

3) сприяти освітній інклюзії та економічним можливостям для молоді (нашій державі теж потрібно працювати над цією сферою розвитку);

4) підтримувати соціальних працівників, ювенальних працівників (краща оплата, більша повага до їхніх знань і навичок, контрольоване навантаження) [11] (для України це теж необхідний крок, адже ювенальні працівники повинні постійно розвиватись, навчатись, вдосконалюватись, мати гідну оплату праці).

Цікаве дослідження, яке було проведено англійськими науковцями показало, що дітей і молодих людей притягують до відповідальності (переслідують, засуджують) за їхні дії, коли багато з цих дій сформовані умовами, які, вони абсолютно нездатні змінити з точки зору закону та розвитку або впливати на них. Діти та молодь не можуть, наприклад, залишити опіку місцевих органів влади або жорстокі сім'ї, щоб створити для себе більш стабільне життя. Вони не можуть претендувати на економічні вигоди, щоб підтримувати себе в умовах поганої освіти, також не можуть голосувати за політиків, чия діяльність може стосуватися ключових проблем, що формують їх життя, наприклад, безробіття серед молоді. Найкращим варіантом було б враховувала б усе це, а не обмежуватись лише формальними реформами [11]. В Україні ми не зможемо побудувати досконалу ювенальну юстицію без належних профілактичних заходів, без економічної, соціальної підтримки молоді, адже ювенальна юстиція починається не з контакту неповнолітнього із законом, а включає також профілактичну складову.

Не можна оминати увагою звіт ЮНІСЕФ Великобританії, який дає можливість проаналізувати сучасний стан розвитку ювенальної юстиції. ЮНІСЕФ Великобританії рекомендує соліситорам, які представляють інтереси дітей у відділках поліції та в суді пройти спеціалізовану підготовку з питань молодіжного правосуддя та прав дитини [2]. В Україні теж відсутня спеціалізація захисників неповнолітніх та представників потерпілих неповнолітніх.

ЮНІСЕФ Великобританії закликає Міністерство внутрішніх справ та англійську поліцію продовжувати тенденцію зменшення кількості арештів неповнолітніх, а також стурбований тим, що англійська поліція все частіше використовує електрошокери проти дітей). ЮНІСЕФ Великобританії рекомендує вжити заходи щодо заборони використання електрошока для дітей в Англії віком до 18 років [2].

В Україні Закон України «Про Національну поліцію» дозволяє використовувати електрошокері пристрої контактної та контактано-дистанційної дії застосовуються лише для:

а) відбиття нападу на поліцейського, іншу особу та/або об'єкт, що перебуває під охороною;

б) відбиття нападу тварини, що загрожує життю і здоров'ю особи чи поліцейського [12]. Тобто, під час затримання поліція в Україні не може використовувати електрошокері пристрої навіть до дорослих осіб. Тому це питання врегульовано краще в Україні.

ЮНІСЕФ Великобританії рекомендує покращити питання конфіденційності дітей: Уряд Сполученого Королівства зобов'язується забезпечити анонімність усіх дітей віком до 18 років, які вступають у контакт із законом і постають перед англійськими судами – незалежно від правопорушення, яке вони вчинили. Ця конфіденційність не повинна припинятися у віці 18 років, а натомість має тривати все життя [2]. Така рекомендація є актуальною і для України. Було б добре, щоб факт притягнення до кримінальної відповідальності у неповнолітньому віці не зберігався в жодних базах даних та не міг чинити вплив на доросле життя.

ЮНІСЕФ у Великій Британії радить звернути увагу на умови в англійських установах для утримання неповнолітніх правопорушників зокрема, частим використанням обмежень і застосуванням сили; використання ізоляції та одиночного ув'язнення та регулярний високий рівень насильства в цих установах [2]. В Україні тримання в одиночних камерах неповнолітніх осіб не допускається, а в разі виникнення загрози їх життю вони переводяться до іншої маломісної або загальної камери. У разі наявності у СІЗО однієї неповнолітньої особи вона тримається наодинці у маломісній або загальній камері під наглядом персоналу СІЗО. Ув'язнені, які досягли вісімнадцятирічного віку, тримаються в камерах окремо від неповнолітніх та повнолітніх осіб до досягнення ними двадцяти двох років [13].

Досить прогресивним сьогодні у Англії та Уельсі є підхід, який заснований на принципі «дитина перш за все», який означає, що діти є центром. Система правосуддя щодо неповнолітніх має ставитися до дітей як до дітей, а не як до злочинців, зосереджуватися на кращих результатах для дітей. Це допоможе створити безпечніші громади та зменшити кількість потерпілих. «Дитина перш за все»

не є абсолютно новим підходом, це підсумок сучасного розуміння того, що працює в правосудді для молоді. Підхід «Дитина перш за все» є більш важливим, ніж будь-коли в нинішніх умовах [14]. Вказаний принцип має стати основою для подальшого розвитку вітчизняної ювенальної юстиції.

В Англії застосовують відновне правосуддя у сфері ювенальної юстиції. Наказ про перенаправлення – це рішення, яке найчастіше використовують суди, коли мають справу з підлітками віком від 10 до 17 років, особливо щодо осіб, які вперше вчинили правопорушення та визнають себе винними. Накази про перенаправлення вимагають, щоб правопорушник погодився з реабілітаційними та відновними елементами, які мають бути виконані протягом строку покарання. Застосування відновного правосуддя не обмежене у кількості разів застосування з 2012 року в Англії [15]. В Україні йде мова про розширення застосування медіації на тяжкі злочини. Щодо повторного застосування, то навіть в Англії точаться дискусії щодо того, чи не суперечить це суті відновного правосуддя.

Висновки. Проведене загальне дослідження розвитку ювенальної юстиції Англії та Уельсу дозволило зробити певні висновки:

1. Становлення ювенальної юстиції в Англії зайняло тривалий період та продовжує вдосконалюватись. В Англії дітей до кримінальної відповідальності можуть притягнути з 10 річного віку. Це піддається критиці міжнародною спільнотою.

2. Ювенальна юстиція Англії пройшла довгий шлях становлення. Раніше переважаючою точкою зору було те, що політика ювенального правосуддя повинна, наскільки це можливо, зосереджуватися на звільненні неповнолітніх від системи кримінального правосуддя, проте на початку 1990-х відбулись зміни. Прикладом цього стало прийняття «Закону про кримінальне судочинство» 1991 року, який містив підхід «справедливих заслуг», щозмістив фокус вироку на характер і серйозність правопорушення, а не на правопорушника та його/її судимість.

3. Одним з найважливіших моментів ювенальної юстиції Англії є превентивна діяльність. Робота з неповнолітніми, схильними до протиправної поведінки, а також із неблагополучними сім'ями, забезпечується, насамперед, правоохоронними органами та соціальною службою і полягає в організації відповідних профілактично-корекційних заходів. В Україні потрібно більшу увагу приділяти профілактичним заходам, це перший крок для запобігання потрапляння неповнолітніх до кримінального процесу.

4. В Англії існують спеціалізовані суди з розгляду справ неповнолітніх. Більш тяжкі кримінальні правопорушення, вчинені неповнолітніми розглядаються у суді Корони. Проте численні дослідження доводять той факт, що ювенальним працівникам Англії потрібно покращувати свої професійні вміння роботи з неповнолітніми. Актуальним це є і для українських фахівців.

5. Аналіз англійського досвіду показав, що в них є норми, які потребують покращення, зокрема щодо конфіденційності, застосування електрошокера до неповнолітніх, підвищення віку кримінальної відповідальності, покращення дружнього до дитини правосуддя, необхідності більш швидкого відходу від карального підходу до більш прогресивного, який заснований на принципі «дитина перш за все». Натомість Україні необхідно більшу увагу приділити профілактичним заходам дитячої злочинності, вивченню принципу «дитини перш за все» для подальшої побудови та розвитку ювенальної юстиції.

6. В Англії застосовують відновне правосуддя в системі ювенальної юстиції не обмежуючись у кількості разів. Відрізняється процедура застосування відновного правосуддя, але суть та значення зберігається. Для України подальше застосування відновного правосуддя у ювенальній юстиції є пріоритетним напрямом розвитку.

Література

1. Children and Young Persons Act 1933. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1963/37/contents>
2. A rights-based analysis of youth justice in the United Kingdom. 2020. URL: https://www.unicef.org.uk/wpcontent/uploads/2020/12/UnicefUK_YouthJusticeReport2020_screen.pdf
3. Дмитришина Тетяна. «Ювенальна юстиція: міжнародний досвід та перспективи його впровадження в Україні.» *Підприємництво, господарство і право*, 2021. 1, 210–219.
4. National statistics. Youth Justice Statistics: 2021 to 2022 (accessible version). Published 26 January 2023 URL: <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2021-to-2022/youth-justice-statistics-2021-to-2022-accessible-version#things-you-need-to-know>
5. Терещук, Галина. «Зарубіжний досвід функціонування основних моделей ювенальної юстиції.» 2017.
6. Muranenko, Kateryna. «Зарубіжний досвід профілактики правопорушень серед неповнолітніх.» *Psychological journal*, 2019. 5 (2). 85–98.

7. Criminal Justice and Public Order Act 1994. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents>
8. Hazel, Neal, and Tim Bateman. "Supporting children's resettlement ('reentry') after custody: Beyond the risk paradigm". *Youth Justice* 21.1 (2021): 71–89.
9. Beyond Welfare Versus Justice: Juvenile Justice in England and Wales. John Graham and Colleen Moore International Handbook of Juvenile Justice Edited by JOSINE JUNGER-TAS University of Utrecht The Netherlands and SCOTT. H. DECKER Arizona State University USA.2008.
10. T and V v. United Kingdom. European Court of Human Rights. 16 December 1999. UPR: <https://archive.crin.org/en/library/legal-database/t-and-v-v-united-kingdom.html>
11. Professor Lesley McAra. Child-friendly youth justice? URL: <https://thenayj.org.uk/wp-content/uploads/2019/02/NAYJ-Child-friendly-youth-justice-May-18.pdf>
12. Закон України «Про Національну поліцію». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58019?find=1&text=+електрошоків+#w1_1
13. Наказ Міністерства юстиції України від 14.06.2019 року № 1769/5 «Про затвердження Правил внутрішнього розпорядку слідчих ізоляторів Державної кримінально-виконавчої служби України»
14. A guide to Child First. URL: https://yjresourcehub.uk/images/YJB/Child_First_Overview_and_Guide_April_2022_YJB.pdf
15. Criminal Justice and Courts Bill. URL: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7597e7e5274a436829876a/fact-sheet-youth-referral-orders.pdf>

References

1. Children and Young Persons Act 1933. Retrieved from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1963/37/contents> [in English].
2. A rights-based analysis of youth justice in the United Kingdom.2020. Retrieved from: https://www.unicef.org.uk/wp-content/uploads/2020/12/UnicefUK_YouthJusticeReport2020_screen.pdf [in English].
3. Dmytryshyna, Tetiana (2021). Juvenalna yustytisia: mizhnarodnyi dosvid ta perspektyvy yoho vprovadzhennia v Ukraini [Juvenile justice: international experience and prospects for its implementation in Ukraine]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i parvo*, 1. 210–219 [in Ukrainian].
4. National statistics. Youth Justice Statistics: 2021 to 2022 (accessible version). Published 26 January 2023. Retrieved from: <https://www.gov.uk/government/statistics/youth-justice-statistics-2021-to-2022/youth-justice-statistics-2021-to-2022-accessible-version#things-you-need-to-know> [in English].
5. Tereshchuk, Halyna (2017). Zarubizhnyi dosvid funktsionuvannia osnovnykh modelei yuvenalnoi yustytisii [Foreign experience of functioning of the main models of juvenile justice] [in Ukrainian].
6. Muranenko, Kateryna (2019). Zarubizhnyi dosvid profilaktyky pravoporushen sered nepovnolitnykh [Foreign experience in the prevention of delinquency among minors]. *Psychological journal*, 5 (2), 85–98 [in Ukrainian]
7. Criminal Justice and Public Order Act 1994. Retrieved from: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1994/33/contents> [in English].
8. Hazel, Neal, and Tim Bateman. «Supporting children's resettlement ('reentry') after custody: Beyond the risk paradigm.» *Youth Justice* 21.1 (2021): 71–89 [in English].
9. Beyond Welfare Versus Justice: Juvenile Justice in England and Wales. John Graham and Colleen Moore International Handbook of Juvenile Justice Edited by JOSINE JUNGER-TAS University of Utrecht The Netherlands and SCOTT. H. DECKER Arizona State University USA.2008 [in English].
10. T and V v. United Kingdom. European Court of Human Rights. 16 December 1999. URL: <https://archive.crin.org/en/library/legal-database/t-and-v-v-united-kingdom.html>
11. Professor Lesley McAra. Child-friendly youth justice? URL: <https://thenayj.org.uk/wp-content/uploads/2019/02/NAYJ-Child-friendly-youth-justice-May-18.pdf> [in English].
12. Zakon Ukrainy «Pro Natsionalnu politsiiu» [Law of Ukraine "On the National Police"]. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19?find=1&text=+elektroshokiv+#w1_1 [in Ukrainian].
13. Nakaz Ministerstva yustytisii Ukrainy vid 14.06.2019 roku № 1769/5 «Pro zatverdzhennia Pravyi vnutrishnoho rozporiadku slidchykh izoliatoriv Derzhavnoi kryminalno-vykonavchoi sluzhby Ukrainy» [Order of the Ministry of Justice of Ukraine dated June 14, 2019 No. 1769/5 "On Approval of the Rules of Internal Procedure of Pre-trial Detention Centers of the State Criminal Enforcement Service of Ukraine"] [in Ukrainian].
14. A guide to Child First. Retrieved from: https://yjresourcehub.uk/images/YJB/Child_First_Overview_and_Guide_April_2022_YJB.pdf [in English].
15. Criminal Justice and Courts Bill. Retrieved from: <https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a7597e7e5274a436829876a/fact-sheet-youth-referral-orders.pdf> [in English].